

Wesołych Świąt!

W oczekiwaniu na zbliżające się święta
Bożego Narodzenia i Nowy Rok
pełni nadziei spoglądamy w przyszłość.
Zdrowia, pogody ducha, spełnienia wszystkich marzeń,
zawodowej satysfakcji i wielu sukcesów
życzą

Przewodniczący Rady Miejskiej
Ryszard Wrona

Burmistrz Tuchowa
Mariusz Ryś



TUCHOWSKI

INFORMATOR SAMORZĄDOWY

Koniec roku to czas podsumowań i oceny dotychczasowych dokonań.
To także czas planowania działań w przyszłości-
wejdźmy więc z nową energią w kolejne wyzwania nowego roku.



Tradycyjnie z końcem roku wydajemy publikację, w której staramy się podsumować i przypomnieć najważniejsze wydarzenia mijających dwunastu miesięcy. Jaki zatem był ten kończący się rok? Niewątpliwie spokojniejszy od poprzedniego, zwłaszcza pod względem pogody. Co prawda sroga zima dała się we znaki, lato nie rozpieszczało pogodą, a jesienna susza zaowocowała brakami wody w studniach, to jednak nic w porównaniu z wcześniejszymi kataklizmami. Jednak chciałbym się skupić na sprawach związanych z naszą gminą i działalnością samorządową. W dalszym ciągu zmagaliśmy się ze skutkami powodzi, zwłaszcza na drogach gminnych. Otrzymaliśmy wsparcie rządowe, ale już w zdecydowanie niższej wysokości niż rok wcześniej.

Ważnym elementem rozwoju każdej miejscowości są **inwestycje**. Nam udało się w minionym roku zrealizować bądź rozpocząć wiele zadań. Największa z nich to zainaugurowana w czerwcu, symbolicznym wbiciem łopaty, budowa kanalizacji na terenie gminy wraz z **modernizacją oczyszczalni ścieków i ujęcia wody**. To największa w historii naszego samorządu dotacja, a same zadania dotyczące modernizacji są warte około 36 milionów złotych, a do tego trzeba doliczyć budowane sieci. Zgodnie z harmonogramem inwestycja powinna zakończyć się do 2014 roku. To trudne przedsięwzięcie, zwłaszcza budowa sieci, ale mam nadzieję, że mieszkańcy ze zrozumieniem podejść do przejściowych niedogodności, które zaowocują poprawą warunków życia i naszego środowiska. Pisząc o ochronie środowiska, warto przypomnieć, że Sejm uchwalił nową ustawę o utrzymaniu czystości. **Zmienia ona całkowicie zasady usuwania śmieci**. Teraz każdy będzie płacił za wywóz śmieci, niezależnie od tego, czy posiada koszt, czy też nie, więc być może przestanie się opłacać wyrzucanie śmieci na dziko. Gminy mają półtora roku na zorganizowanie wywozu śmieci na nowych zasadach.

Dużo działa się w oświacie w sferze inwestycyjnej. Termomodernizację przeszła szkoła w Buchcicach, wyremontowano parter w tuchowskim przedszkolu, Zabłędza wzbogaciła się o plac zabaw i odnowione sanitariaty, remonty prowadzono w szkołach w Jodłowie Tuchowskiej i Trzemesnej. Udało się uzyskać spore środki z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na tak zwaną **"Odnowę Wsi"**, dzięki temu centra miejscowości: Burzyn, Lubaszowa, Łowczów i Karwodrza zyskały nowe oblicze. Mam nadzieję, że te prace będą kontynuowane w przyszłym roku w kolejnych wsiach. Dzięki dobrej współpracy z samorządami województwa i powiatu udało się wykonać chodniki w Tuchowie, Dąbrówce Tuchowskiej i Siedliskach za ponad 800 tysięcy złotych. Na osobne podkreślenie zasługuje uruchomienie **kina cyfrowego, trójwymiarowego** w Tuchowie. Dzięki dotacji z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego nasze kino znalazło się w sieci kin cyfrowych,



dlatego mamy nie tylko najwyższą jakość projekcji, ale również najnowszy repertuar, łącznie z wieloma premierami. Seanse cieszą się dużym powodzeniem nie tylko wśród mieszkańców naszej gminy.

Tuchów, oprócz sieci kin cyfrowych przystąpił także do projektu Małopolski System Informacji Turystycznej i tym samym w Domu Kultury rozpoczął działalność **Punkt Informacji Turystycznej**. Powstał on dzięki środkom unijnym z Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego.

Ten rok był niezwykle udany, jeśli chodzi o **uzyskane środki zewnętrzne**. Pisane przez nas wnioski w większości przeszły pozytywną weryfikację, dzięki temu, nie licząc funduszy na kanalizację, udało się uzyskać 17 milionów złotych dotacji. Część tych środków została już wydana, ale pozostało jeszcze sporo na finansowanie inwestycji w następnych latach. Największe z nich to ponad 5,5 miliona na **Tuchowską Strefę Aktywności Gospodarczej**. Dzięki temu uzbierzemy niezbędną infrastrukturę terenów przemysłowych w Tuchowie, a co najważniejsze połączymy je bezpośrednio z drogą wojewódzką przez dawną cegielnię, to zdecydowanie poprawi komfort życia osiedla mieszkaniowego przy ulicy Długiej. **Ponad 3 miliony dostaliśmy na budowę sal gimnastycznych** przy Zespołach Szkół w Karwodrzy i Burzynie. Przypomnę, że wymienione inwestycje zostały przerwane w 2010 roku ze względu na brak środków w budżecie w związku z przesunięciem ich na likwidację szkód po klęsce powodzi. Dzisiaj już wiemy, że będą dokończone, a otwarcie gotowych obiektów przewidywane jest po połowie 2013 roku. Wymieniam tylko najważniejsze i najwyższe dotacje, ale te mniejsze też są istotne bo przyczyniają się do rozwoju naszej gminy.

Gdy mówimy o **wydarzeniach minionego roku**, nie sposób pominąć tych ze sfery kultury. Wiele imprez ma charakter cykliczny, jak choćby Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych, przegląd kolędniczy domów pomocy społecznej, Turniej Tańca Towarzyskiego, plenery rzeźbiarski i malarski czy zlot zabytkowych pojazdów "Legendy PRL". Pojawiają się też nowe elementy. Jako przykład wymienić można organizowaną w ramach Dni Tuchowa "Niedzielę z kogutkiem", poświęconą szeroko rozumianemu ratownictwu. Służby zajmujące się niesieniem pomocy prezentowały swoje umiejętności na tuchowskim rynku, co spotkało się z dużym zainteresowaniem. Ciekawym wydarzeniem było **stulecie tuchowskiej biblioteki**. Dzisiaj to instytucja, która nie zajmuje się tylko udostępnianiem książek i czasopism, ale także multimediami, organizowaniem spotkań, wystaw, prezentacji, a więc prawdziwy animator kultury.

Końcem roku zastanawiamy się również, co nas czeka w przyszłym. Gdy wsłuchujemy się w media wszędzie słychać: kryzys, kryzys, kryzys i coś w tym jest, bo na poziomie samorządu terytorialnego zaczynamy go odczuwać. Środków finansowych coraz mniej, a zadań do realizacji ciągle przybywa. Na domiar złego pojawiają się inne niekorzystne czynniki, np. demografia, szczególnie odczuwalna w szkołach, bo tam pieniądze idą za dzieckiem, więc jeśli mniej dzieci, to i mniej pieniędzy. Wyliczyliśmy, że w ciągu 10 lat ubyło w naszych szkołach prawie 900 dzieci i jeśli na każde dziecko otrzymujemy około 7 tysięcy złotych subwencji, to łatwo wyliczyć ile jest mniej pieniędzy.

Cóż, samorząd musi sobie radzić z wieloma problemami; aby je pokonywać trzeba też dużo optymizmu, dlatego z nadzieją i optymizmem, mimo przeciwności losu, wkraczamy w nowy rok. Takiego też **optymizmu życzę wszystkim czytelnikom**, zapraszając do lektury "Informatora".

A handwritten signature in blue ink, appearing to be "Krzysztof P.".

ODNOWA CENTRUM WSI ŁOWCZÓW

- wartość robót: **252 913 PLN**

- zakres: budowa placu zabaw dla dzieci, boiska do piłki siatkowej, bieżni do skoku w dal oraz chodników.



ODNOWA CENTRUM WSI LUBASZOWA

- wartość robót: **338 440 PLN**

- zakres: wykonanie ogrodzenia wokół szkoły,
boiska asfaltowego, chodników,
miejsc postojowych oraz położenie sztucznej nawierzchni.



ODNOWA CENTRUM WSI KARWODRZA

- wartość robót: **406 757 PLN**

- zakres: zakończenie budowy budynku szatniowo-magazynowego, wykonanie boiska do piłki plażowej, miejsc postojowych dla autobusów i samochodów osobowych, ogrodzenia boiska do piłki nożnej i piłki plażowej, zagospodarowanie terenu wokół wykonanych inwestycji.

MODERNIZACJA POMIESZCZEŃ PARTERU W BUDYNKU PRZEDSZKOLA PUBLICZNEGO

- wartość robót: **293 192 PLN**

- zakres: wykonanie nowych posadzek, wymiana instalacji wod-kan, instalacji elektrycznej, wykonanie sanitariatów dla dzieci i personelu technicznego, wymiana drzwi wewnętrznych.

MODERNIZACJA BUDYNKU SZKOŁY PODSTAWOWEJ W TRZEMESNEJ

- wartość robót: **133 218 PLN**

- zakres: przebudowa istniejącej klatki schodowej oraz adaptacja nieużytkowego poddasza z przystosowaniem go dla celów dydaktycznych.

REMONT KOTŁOWNI GAZOWEJ ORAZ WYMIANA INSTALACJI C.O. W BUDYNKU ZESPOŁU SZKOŁ W JODŁÓWCE TUCHOWSKIEJ

- wartość robót: **198 898 PLN**

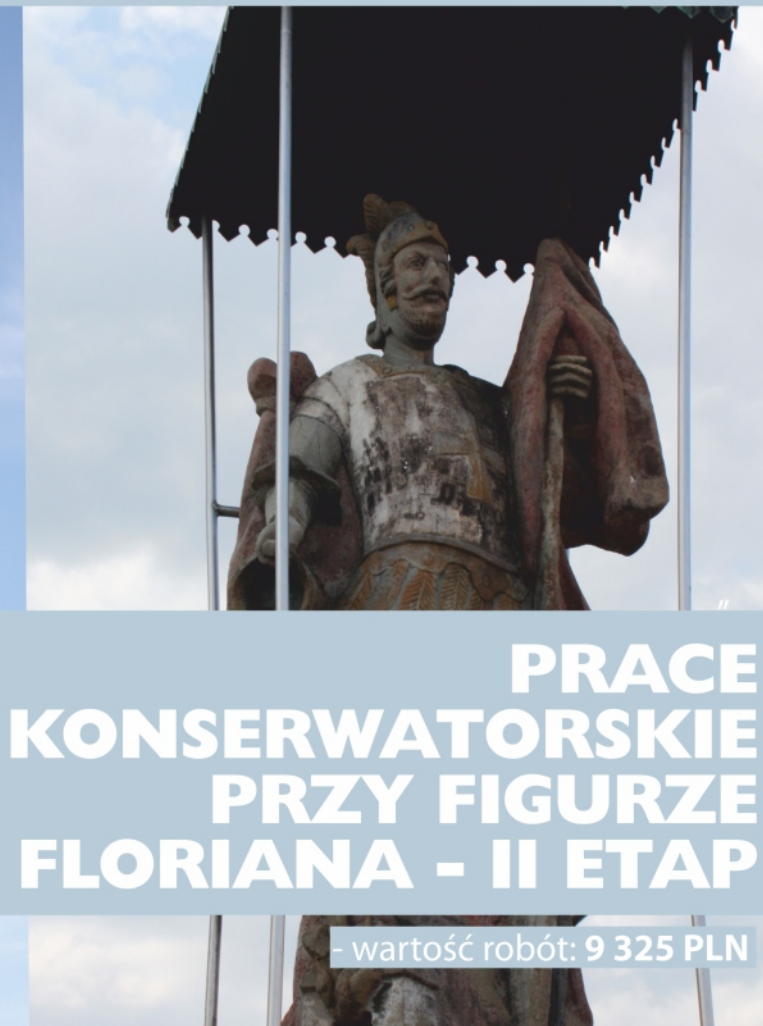
- zakres: remont kotłowni gazowej, wymiana instalacji elektrycznej, instalacji wod-kan oraz instalacji centralnego ogrzewania w segmencie dydaktycznym budynku.

TERMOMODERNIZACJA BUDYNKU NIEPUBLICZNEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ W BUCHCICACH

- wartość robót: **349 473 PLN**

- zakres: docieplenie ścian i stropu, wykonanie elewacji

i kanalizacji deszczowej i sanitarnej, kompleksowa wymiana instalacji c.o.



PRACE KONSERWATORSKIE PRZY FIGURZE ŚW. FLORIANA - II ETAP

- wartość robót: **9 325 PLN**

BUDOWA PLACU ZABAW W ZABŁĘDZY

- wartość robót: **119 066 PLN**



BUDOWA KAPLICY CMENTARNEJ W TUCHOWIE - ETAP IV: ZAGOSPODAROWANIE TERENU

- wartość robót: **233 820 PLN**

- zakres: budowa placów postojowych i dróg wewnętrznych, wymiana rurociągu
kanalizacji deszczowej, wykonanie instalacji oświetleniowej terenu
wokół kaplicy cmentarnej.

MODERNIZACJA STADIONU MKS TUCHOVIA

- wartość robót: **79 827 PLN**

- zakres: wykonanie, dostawa i montaż trybuny modułowej, pięciorzędowej o konstrukcji stalowej, ocynkowanej ogniowo z podestami z krat typu VEMA, oraz dostawa ławek modułowych z siedziskami z polipropylenu.

MODERNIZACJA DOMU KULTURY W BURZYNIE WRAZ Z ZAGOSPODAROWANIEM OTOCZENIA - ETAP II

- wartość robót: **307 749 PLN**

- zakres: zagospodarowanie otoczenia budynku Domu Kultury w Burzynie oraz budowa chodnika przy drodze powiatowej i gminnej.

INWESTYCJE DROGOWE

Wartość robót ogółem: **3 370 516 zł**

Bieżące utrzymanie, naprawy miejscowe dróg i ulic: **776 560 zł**

Inwestycje drogowe: **2 593 956 zł**

Środki własne budżetu: **1 572 232 zł**

Środki pozyskane: **1 798 284 zł**

Zakres robót:

I. Usuwanie skutków klęsk żywiołowych – powódź, ulewne deszcze na drogach:

- a) ulica Długa w Tuchowie, ulica Górna k. Sikorskiego w Tuchowie - Kielanowicach, droga Siedliska - Gace k. Barana, Łowczów k. Czopkowicza, most w Jodłówce Tuchowskiej – Nosalowa - kościół,
- b) ulica Piotrowskiego i Okólna w Tuchowie, Piotrkowice - Buchcickie k. Stańczyka, Zabłędza-Ryje k. Okaza, Meszna Opacka - Brzozówki k. lasu.

II. W ciągu drogi wojewódzkiej nr 977 Tarnów-Konieczna budowa chodników wraz z kanalizacją deszczową:

- a) w Dąbrówce Tuchowskiej na długości 473 mb,

- b) w Siedliskach na długości 497 mb.

III. W ciągu dróg powiatowych budowa chodników wraz z kanalizacją deszczową:

- a) w Tuchowie na ul. Jana III Sobieskiego na długości 140 mb (Tuchów-Pleśna),

- b) w Siedliskach na długości 650 mb (Siedliska-Pleśna).

IV. Remont i modernizacja dróg dojazdowych do gruntów rolnych:

- a) Jodłówka Tuchowska - Karpaty na długości 250 mb, podbudowa z kruszywa łamanego, nawierzchnia bitumiczna.

- b) Siedliska - Zabiele k. Adamczyka na długości 176 mb, podbudowa z kruszywa łamanego, nawierzchnia bitumiczna oraz odtworzenie rowu przydrożnego.

- c) Siedliska k. Barana, Sajdaka na długości 120 mb, podbudowa z kruszywa łamanego, nawierzchnia bitumiczna, odtworzenie rowu przydrożnego.

V. Budowa chodnika wraz z kanalizacją deszczową oraz zabezpieczeniem skarp na ul. Wróblewskiego w Tuchowie na długości 130 mb.

VI. Na drogach i ulicach gminnych wykonano remont nawierzchni bitumicznych przez położenie nakładek na długości 8796 mb.

INWESTYCJE DROGOWE

UPORZĄDKOWANIE GOSPODARKI WODNO ŚCIEKOWEJ W ZLEWNI RZEKI BIAŁA W RAMACH PROGRAMU CZYSTY DUNAJEC



- wartość dotacji: ok. 95 000 000 PLN



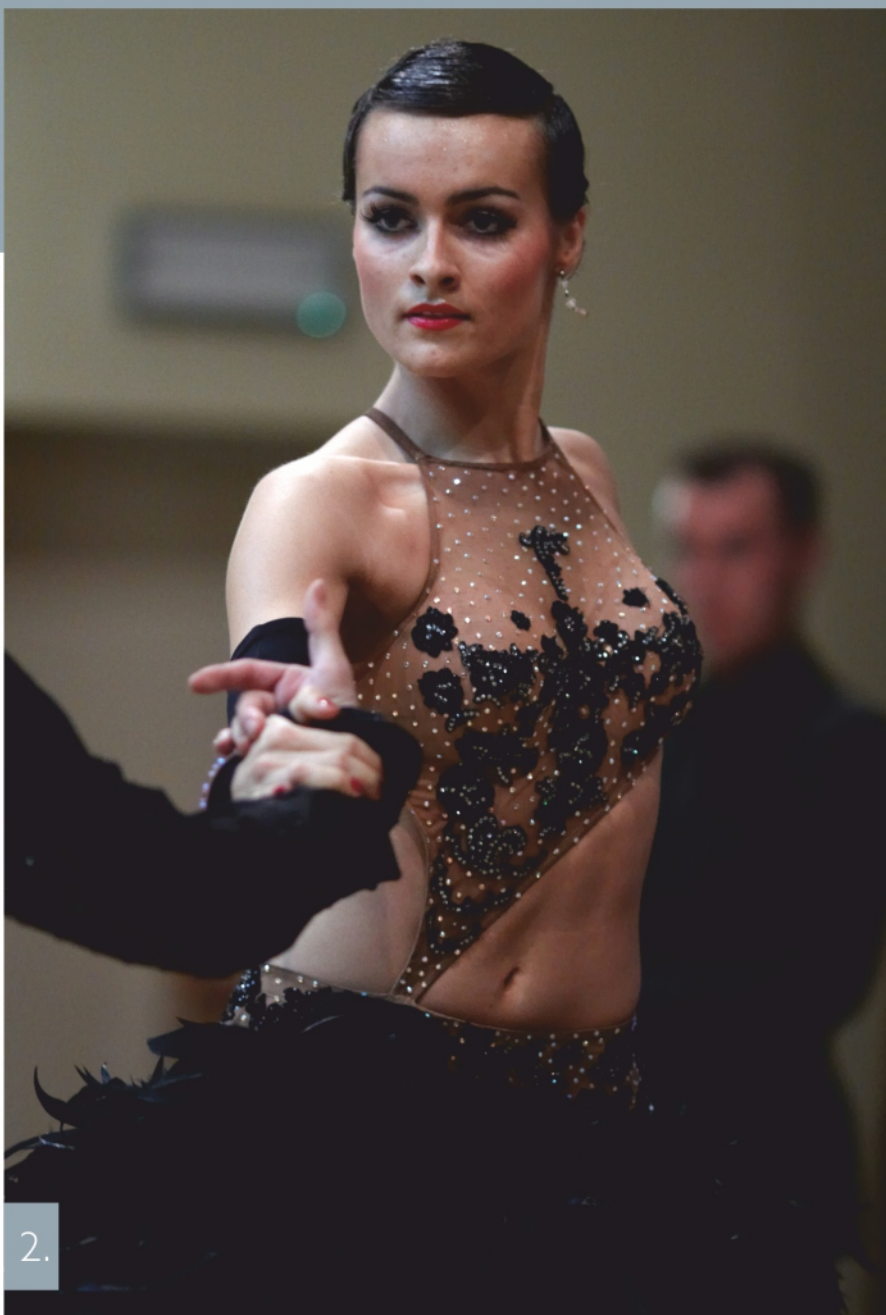
POZYSKANE ŚRODKI ZEWNĘTRZNE

- 5 619 839 zł - Utworzenie Tuchowskiej Strefy Aktywności Gospodarczej - Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013
- 2 964 711 zł - Zasilki dla osób poszkodowanych w czasie powodzi oraz z terenów osuwiskowych - Małopolski Urząd Wojewódzki
- 1 593 134 zł - Budowa sali gimnastycznej wraz z przewiązką przy nowym budynku Zespołu Szkół w Burzynie
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013
- 1 483 221 zł - Rozbudowa istniejącego budynku szkolnego w Karwodrzy o salę gimnastyczną
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013
- 1 123 633 zł - Budowa mieszkań komunalnych wraz z częścią biurową w Siedliskach - Bank Gospodarstwa Krajowego
- 1 333 305 zł - Usuwanie skutków klęsk żywiołowych w gminie Tuchów
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Europejski Fundusz Solidarności
- 500 000 zł - Budowa wiejskiego ośrodka kultury w Siedliskach - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- 307 360 zł - Budowa chodników przy drogach wojewódzkich - Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
- 336 600 zł - Odnowa centrum wsi Lubaszowa - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- 283 750 zł - Odnowa centrum wsi Karwodrza - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- 194 400 zł - Odnowa centrum wsi Łowczów - Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- 242 864 zł - Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013
- 233 636 zł - Pomoc materialna dla uczniów - Małopolski Urząd Wojewódzki

- 187 500 zł - Utworzenie Cyfrowego Kina 3D w Domu Kultury w Tuchowie
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013
- 140 500 zł - Zakup mieszkania komunalnego dla powodźian - Małopolski Urząd Wojewódzki
- 22 400 € - Finansowanie działalności Punktu Informacyjnego Europe-Direct w Tuchowie
- Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Warszawie
- 119 949 zł - Budowa chodników przy drogach powiatowych - Starostwo Powiatowe w Tarnowie
- 67 765 zł - Wyposażenie pomieszczenia Domu Kultury dla Punktu Informacji Turystycznej w Tuchowie
- Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007 – 2013
- 57 170 zł - Budowa placu zabaw w Zabłędzy w ramach Programu „Radosna szkoła” - Małopolski Urząd Wojewódzki
- 37 670 zł - Drogi wewnętrzne - Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych
- 30 290 zł - Dofinansowanie do zakupu podręczników dla dzieci szkolnych - Małopolski Urząd Wojewódzki
- 15 000 € - Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych 2011 - Komisja Europejska w Brukseli, Agencja Wykonawcza ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego
- 12 000 zł - Zakup ekranu kinowego do Kina Promień - Polski Instytut Sztuki Filmowej
- 11 956 zł - Zakup pomocy dydaktycznych w SP w Dąbrówce Tuchowskiej - Program „Radosna szkoła”
- 11 499 zł - Zorganizowanie i przeprowadzenie pogórzańskiego pleneru malarstwa i rzeźby, warsztatów oraz wystaw poplenerowych
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- 10 510 zł - Zakup nowości wydawniczych do Biblioteki Publicznej w Tuchowie - Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- 10 350 zł - Dofinansowanie do czynszów mieszkaniowych dla powodźian - Małopolski Urząd Wojewódzki
- 6 790 zł - Biblioteki z Internetem TP - Telekomunikacja Polska SA
- 6 000 zł - Młodzieżowy szlak europejski – przystanek Tuchów - Działalność Lokalna VII – Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
- 4 401 zł - Promujemy kulturę lokalną – mała galeria w Bibliotece Publicznej w Tuchowie - Program Rozwoju Bibliotek
- 4 000 zł - Fotograficzny Tuchów - Działalność Lokalna VII – Polsko-Amerykańska Fundacja Wolności
łącznie w 2011 roku udało się pozyskać prawie 17 mln zł.

WYDARZENIA 2011

1. Charytatywny Koncert dla „Nadziei”, styczeń 2011 | 2. II Ogólnopolski Turniej Tańca Towarzyskiego, styczeń 2011 | 3. Rozdanie wyróżnienia Melaniusz luty 2011 | 4. Impreza MaSowa, luty 2011 | 5. Inauguracja działalności Cyfrowego 3D Kina Promień, marzec 2011 | 6. Spektakl "Biała dama wszelkiego końca", kwiecień 2011 | 7. II Otwarty Bieg Tuchowski, maj 2011



WYDARZENIA 2011

1. Majówka dla Matki, maj 2011 | 2. Międzywojewódzki Turniej Młodzików, Młodziczek i Dzieci w Judo, maj 2011 | 3. Wystawa malarstwa Marka Surmacza, maj 2011 | 4. „Niedziela z kogutkiem”, maj 2011 | 5. Puchar Centrum Zdrowia Tuchów we Wspinaczce, czerwiec 2011 | 6. II Ogólnopolski Złot Moto Legend PRL, czerwiec 2011 | 7. Awans MKS Tuchovia do IV ligi Małopolskiej.



6.



1.



4.



3.



5.



4.



3.



2.



7.



4.

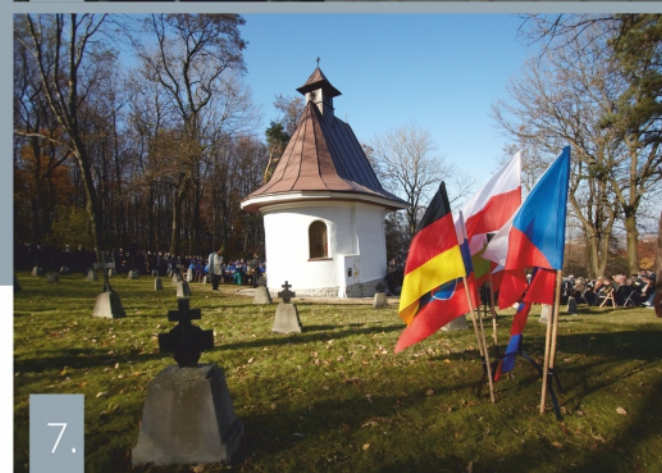
WYDARZENIA 2011

1. Plener rzeźbiarski, lipiec 2011 | 2. Dożynki gminne, sierpień 2011 |
3. XII Międzynarodowe Spotkanie Miast Bliźniaczych, sierpień 2011 |
4. Kabaret Paka w Tuchowie, sierpień 2011 | 5. Bartnicki w Tuchowie,
sierpień 2011 | 6. Wystawa "Fotograficzny Tuchów", wrzesień 2011 |
7. Jesienny Rajd im. Tadeusza Wantucha, wrzesień 2011



WYDARZENIA 2011

1. Szybcy na torze, bezpieczni na drodze, wrzesień 2011 | 2. Otwarcie Punktu Informacji Turystycznej w Tuchowie, październik 2011 | 3. Hubertus, październik 2011 | 4. Wystawa fotograficzna Wiktora Chrzanowskiego, październik 2011 | 5. Jubileusz 100-lecia biblioteki, listopad 2011 | 6. Jarosław Kret w Tuchowie, listopad 2011 | 7. Uroczystości w Łowczówku, listopad 2011



W 2011 roku Urząd Miejski w Tuchowie wydał publikację pt. „Pokłosie tuchowskich jubileuszy”, która zawiera materiały z sesji naukowych z okazji 650-lecia i 670-lecia. Wydawnictwo zostało opracowane pod redakcją Aleksandra Kowalika i Józefa Koziola.

Publikacja „Krajobrazy i zabytki ziemi tuchowskiej w akwarelach i opisach Andrzeja B. Krupińskiego” była przygotowywana już od początku br. Wydawnictwo to zawiera zeszyt z opisem zabytków Tuchowa i okolic oraz 30 rysunków – akwareli formatu A-4.

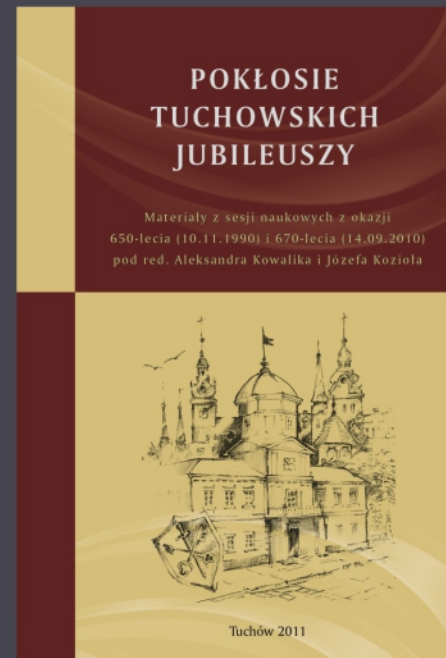
Wszelkie publikacje dostępne są w Punkcie Informacji Turystycznej znajdującym się w Domu Kultury w Tuchowie.



Kalendarz: Młodzi tuchowianie z pasją



Plan miasta Tuchowa



Pokłosie tuchowskich jubileuszy



Krajobrazy i zabytki ziemi tuchowskiej

Tablice panoramiczne



11 BACÓWKA NA BRZANCIE 508 m n.p.m. 49°50'36"N 21°05'50"E Bacówka na Brzancie powstała w 1981 r. jako obiekt turystyki kwalifikowanej, z inicjatywą Edwarda Moskały – twórcy Klubu Baco i Ośrodków Kultury Turystyki Górskiej. Projektantem bacówki był krakowski architekt Stanisław Karpel. W całych Karpatach od Bieszczadów po Beskid Żywiecki powstało 11 bacówek – małych schronisk turystycznych – 10 według tego samego projektu. Bacówka na Brzancie, podobnie jak jej rówieśniczki, budowana była w czasach rozwoju turystyki masowej, kiedy często brakowało miejsca w schroniskach dla turystów indywidualnych i małych, kilkuso-bowych grup. Od kilkunastu lat jest obiektem prywatnym, opiekują się nią państwo Solakiewiczowie. Nieopodal bacówki stoi krzyż, miejsce „ostreżenie” w czasie II wojny światowej misji partyzanckiej, oraz tablica upamiętniająca stacjonujący na Ratowskiej Batalion „Barbara” 16 p.p. AK. Ratówki to przysiółek Jodłówek Tuchowskiej i najwyżej położone osiedle mieszkalne na całym Pogórzu Ciepłkowickim. Z okolic Brzanki roztaczają się szerokie pogórzańskie i beskidzkie widoki. Na platformie w sąsiedztwie bacówki znajduje się kolejna z serii panoram turystycznych.	12 ELSOWO W BURZYŃCE 49°52'30"N 21°04'20"E Widokowy grzbiet ciągnący się pomiędzy dolinami Burzyńskimi i Szweckimi, w okolicy kościoła parafialnego w Burzyńce, nazywany jest Elsowem. Znajdują się tutaj zabudowania należące niegdyś do Filareckiego Związku Ełso, założonego w 1903 r. przez Wincentego Lutosławskiego. Nazwa stowarzyszenia wywodziła się pierwotnie od greckich słów: „Eileuterio laon soteres” (Wolni ludów zbawcy), po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – od słów łacińskich: „Ecclesia lex suprema” (Kościół prawem najwyższym). Było to stowarzyszenie nawiązujące do związków studenckich, do których na początku XIX wieku należeli m.in. Adam Mickiewicz i Tomasz Zan. Miało ono na celu odrodzenie moralne i pogłębienie życia religijnego przez pracę samowychowawczą. Poznański ośrodek tego stowarzyszenia, na wniosek prof. Jana Dobrowolskiego, nabył w 1929 r. parcelę w Burzyńce. Do wybuchu II wojny światowej wybudowano trzy domy, dom filarecki i kaplicę. W czasie okupacji znalazło tu schronienie wielu profesorów Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po II wojnie światowej władze zakazały działalności stowarzyszenia.	13 WILLA W LUBASZOWIE 49°50'60"N 21°02'47"E Już w okresie międzywojennym, w niewielkiej odległości od polany Morgi, w pobliżu głównego grzbietu Pasma Brzanki, powstała willa – miejsce przeznaczone na wypocinek dla kleryków. Wykorzystywana początkowo tylko latem, spłonęła w 1953 r., a kolejny budynek powstał 3 lata później. Obiekt ten po kilkunastu latach rozbudowano i od 1975 r. znajduje się tutaj nowicjat Wyższego Seminarium Duchownego Ojców Redemptorystów w Tuchowie. W skład kompleksu klasztoru wchodzi ponadto stawy, na brzegu największego znajduje się figura Matki Bożej w grocie skalnej, droga krzyżowa, ścieżki spacerowe, boisko. Przy nowicjacie działa również dom rekolekcyjny „Góra Tabor”. Przebiegają tędy szlaki turystyczne: żółty z Siedlisk na Brzankę i dalej na Lwoczek, czarny z Lubaszowej na polanę Morgi, Szlak „Wokół Tuchowa”. „Willę” to określenie, które zakorenienie jest wśród ludności miejscowej od kilkunastu lat. Chociaż już obiekt ten nie jest letnim miejscem wypoczynku, to nadal tak jest określany. W 1999 r. utworzono tutaj siedzibę parafii. W centrum miejscowości znajduje się kaplica pw. św. Gerarda, obsługiwana przez ojców redemptorystów.	14 BAZYLIKA MNIEJSZA W TUCHOWIE 49°54'03.6"N 21°03'34.6"E Pierwszy kościół w Tuchowie wybudowany został około 1079 r. (pw. Matki Bożej Wniebowziętej). Miał być, jak głosi legenda, poświęcony przez św. Stanisława Szczepanowskiego, biskupa i męczennika. Prawdopodobnie w tym miejscu odprawił swoją mszę prymicyjną św. Jan Kanty. Kościół wzniesiono na wzgórzu zwanym „Lipie” – nazwa od gaju lipowego porastającego wzniesienie. Okres świętości kościoła Najświętszej Maryi Panny związany jest z rozwojem kultu Matki Bożej. Od 1597 r. miały tutaj miejsce nadzwyczajne zjawiska. Cuda, które dokonywały się za sprawą Matki Bożej, przyczyniły się do rozwoju ruchu pielgrzymkowego, dlatego podjęto decyzję o budowie nowej świątyni. Od tego czasu jest jednym z najchętniej odwiedzanych sanktuariów w południowo-wschodniej Polsce. Tutaj rokrocznie od 2 do 9 lipca odbywa się Wielki Odpust Tuchowski. Sanktuarium Matki Bożej Tuchowskiej dnia 2 listopada 2010 r. zostało podniesione do rangi bazyliki mniejszej. Znajduje się tutaj również Wyższe Seminarium Duchowne. Ogród Redemptorystów, muzeum sanktuarne, misyjne, etnograficzne, jedna z największych w Polsce miejscowości szopek, drożki różańcowe.	15 KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JAKUBA 49°53'47"N 21°03'11.4"E Pierwszy niewielki, drewniany kościół pw. św. Jakuba Starszego Apostoła został zbudowany w 1458 r. Około 1627 r. drewnianą świątynię zastąpiono kościołem murowanym, który spłonął w czasie pożaru w 1789 r. Obecny kościół wzniesiony został w latach 1791-94 z fundacji opactwa benedyktynów w Tyńcu. Jest obiektem trójprawy, murowanym, wzniesionym w stylu późnobarokowym. Wyposażenie wnętrza w dużej mierze pochodzi z XVIII w. Do ciekawych elementów wyposażenia należą rokokowy prospekt organowy, chrzcielnica i dwa orestaurowane konfesyjony. Kościół leży na Szlaku Św. Jakuba do Santiago de Compostela. Odcinek małopolski tego szlaku biegnie z Pilzna przez Tuchów, Tarnów, Brzesko, Wieliczkę do Krakowa. Przed wejściem do kościoła znajduje się kamień figura św. Jakuba oraz tablica informacyjna na temat szlaku, betonowy słupek wraz z symbolem pielgrzymowania – muszlą. Od strony ul. Kapielowej stoi rzeźba – kopię przedstawienie patrona świątyni. Pośtać św. Jakuba namalowano na obrazie w ołtarzu głównym zakrywającym Pasję. Niewielką rzeźbę św. Jakuba możemy zobaczyć również nad tabernakulum.	16 CMENTARZ I BUNKIER W KSIĘŻYM LESIE 49°53'19.5"N 21°01'12.5"E Położony na skraju Księżego Lasu cmentarz nr 158 na Ogónkowej (Garbku), należy do chętnie odwiedzanych, ze względu na swoje położenie przy drodze z Tuchowa do Mesznej Opakiej. Uwagę odwiedzających przyciąga figura ukrzyżowanego Chrystusa. Na cmentarzu pochowani są żołnierze austriacy i rosyjscy. Spoczywa tutaj (po prawej stronie) 8 legionistów z 1.15. pułku I Brygady Legionów, zmarłych z ran odniesionych w bitwie pod Łowczówkiem. Cmentarz leży na terenie Okręgu VI Tarnów, projektantem jest Heinrich Scholz. Tuż za cmentarzem po lewej stronie fragmenty rowu doprowadzającego i miejsce po bunkrze ziemnym. Latem 1944 r. Tuchów został wyznaczony w niemieckich planach obronnych, jako główny karpaci punkt oporu przed spodziewaną ofensywą wojsk radzieckich. Od sierpnia zaczęto pospiesznie fortyfikować miasto i okolice wzgórz: budować bunkry, kopiec rowy przeciwpancerne i dobiegowce, okopy z zasiekami z drutu kolczastego. Zakoszczeni przez Rosjan Niemcy nie wykorzystali tych fortyfikacji, dzięki czemu w okolicy nie było większych zniszczeń. Po wojnie bunkry rozebrano, a drewno użyte do ich budowy wykorzystano w gospodarstwach.	17 BUNKIER NA GARBKU 49°54'03.5"N 21°02'21.5"E Bunkier z którego miały być prowadzone obserwacje wybuchów jądrowych jest z pewnością jednym z najbardziej tajemniczych miejsc w okolicach Tuchowa. Miał powstać za sprawą grupy zapaleńców jednej z tuchowskich organizacji paramilitarnych, „Zabawa w wojnę” zakochanych się z chwilą braku zagrożenia ze strony mocarstw światowych. Działalność ta przypomina betonową pniwiec, ale z pewnością kiedyś służyło jako miejsce spotkań. Wejście do bunkra znajduje się na samym szczyście wzgórza, kilkanaście metrów od punktu triangulacyjnego. Bunkier ma 3 niewielkie pomieszczenia i jest znacznie zdezawansowany. Obecnie słabo odfolowany od warunków zewnętrznych sprawia, że obecność zimuujących kiedyś nieopierzy jest dzisiaj mało prawdopodobna. Z tego miejsca roztacza się szeroka panorama na dolinę Białej i okoliczne wzniesienia. Nieopodal znajdował się żydowski cmentarz wojenny nr 162. W czasie II wojny światowej macewy zostały zniszczone przez Rosjan Niemcy nie wykorzystali tych fortyfikacji, dzięki czemu w okolicy nie było większych zniszczeń. Po wojnie bunkry rozebrano, a drewno użyte do ich budowy wykorzystano w gospodarstwach.	18 CMENTARZ NA GŁOWIE CUKRU 49°52'47"N 20°56'03"E Gródek (Głowa Cukru) 415 m n.p.m. to wyraźne wzniesienie na wschód od Wąłu na terenie miejscowości Lichwin, wstawione krwawymi działaniami wojennymi w czasie I wojny światowej. Na szczyście wzniesienia znajduje się największy w Okręgu VI Tarnowskim cmentarz wojenny nr 185. Układ mogił nawiązuje do rozmieszczenia walczących stron. Wzniesienie zdobywane było kilkakrotnie w czasie „operacji gorlickiej” 2 - 5 maja 1915 r. Spoczywa tutaj 273 żołnierzy austriackich i 343 rosyjskich. Całe wzgórze poczęte jest licznymi rowami, stanowiskami strzeleckimi zachowanymi z czasów walk. Centralnym elementem założenia cmentarnego jest pomnik z kostki kamiennej na planie kwadratu w formie ściętego pylonu, osadzonego na postumencie. W prostokątnych wnękach każdego z boków zamieszczone są betonowe wieńce, pod nimi tablice memoriałowe. Groby rozmieszczone są nieregularnie w układach rzędowych: w 51 grobach zbiorowych i 215 pojedynczych. Szczyt ten to również dobry punkt widokowy na Pasma Brzanki, Pogórze Ciepłkowickie i fragment Beskidu Niskiego. W pobliżu przebiegają szlaki piesze: zielony i żółty, oraz rowerowe.	19 Z NAJPIĘKNIEJSZĄ PANORAMĄ 49°53'02.5"N 20°54'39.5"E Wął (523 m n.p.m.) to szczyt w północnej części Pogórze Roznowskie, słynący z rozległej panoramy na południe, sięgającej od Dukli po Myślenice. Z tego miejsca widać w dużej części Pogórze Ciepłkowickie, Roznowskie, Wiśnickie, Beskid Niski, Sadecki, Wyspowy, Tatry, fragmenty Gorców, Beskidu Średniego i Żywieckiego. Pod szczytem znajduje się gospodarstwo agroturystyczne Chata pod Wąłem, nieopodal Działu Kamień, Pękło – miejsce, gdzie przed II wojną światową znajdowała się fabryka farb, kamieniołom łupka, skamieniałe pnie drzew sprzed 66 milionów lat, cmentarz z I wojny światowej, w tym ten o numerze 187, na którym pochowani jest Franz Hofer – młody, dobrze zapowiadający się malarz z Grazu. Sam Wął w czasie zlodowacenia polodniowopolskiego (krakowskiego) był nunałkiem (otoczony dookoła lodem). W czasie, kiedy lododół oparł się o Karpaty i zatamował swobodny bieg rzek, Dunajce przepływał na południe od Wąłu przez Obniżenie Siemichowskie, dalej doliną Białą, w stop Góry św. Marcina w kierunku wschodnim do Morza Czarnego. Na Wął dotrzeć można licznymi szlakami pieszymi i rowerowymi z Tarnowa, Tuchowa, Gromnika, Siemichowa, Zakliczyna.	20 CMENTARZ W ŁOWCZÓWKU 49°54'24.2"N 20°58'01.5"E Cmentarz nr 171 na Kopalinach (394 m n.p.m.) w Okręgu VI Tarnowskim to miejsce pamięci polskich legionistów walczących o niepodległość, to dowód męstwa, świadectwo odwagi. To tutaj 22-25 grudnia 1914 r. stoczyła swoją najkrwawszą bitwę I Brygada Legionów Polskich. Legionści śmiałym atakiem zdobyli wzgórze 360 i 343 i zepchnęli z nich Rosjan nad Białą. Legionści utrzymywali zajęte pozycje w bardzo ciężkich warunkach 4 dni i 3 noce. W tym czasie wojska rosyjskie przeprowadziły 5 wielkich szturmów i 16 kontrataków. Straty po stronie legionistów były bardzo duże, 128 zabitych (w tym 38 oficerów), 342 rannych. Projektantem cmentarza byli Siegfried Haller i Heinrich Scholz. Założenie ma kształt prostokąta z kaplicą w centralnym miejscu. Całość otoczona jest kamiennym murem. Jest tutaj 275 mogił pojedynczych i 20 zbiorowych, w których pochowano 473 żołnierzy, w tym 80 legionistów z 1 i 5 p.p. Legionów, poległych w grudniu 1914 r. W listopadzie każdego roku odbywają się w tym miejscu uroczystości patriotyczne. W pobliżu również kilka cmentarzy związanych z bitwą pod Łowczówkiem, nr 170 w Łowczówce, 172 w Łowczówku, 173 w Pleśnej.
--	---	--	---	---	---	--	---	--	--

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Opracowanie merytoryczne i koncepcja wydawnicza
Centrum Usług Turystycznych i Przedsiębiorczości Piotr Fulej
www.cut.travel.pl

Opracowanie techniczne tablic, projekt graficzny
M-Studio Mirosław Dryla, Marcin Lisak
www.marketingstudio.pl

Fotografia panoramy
Wiktor Chruszowski
www.wiktor.ch

Rysunki obiektów
Suzanna Wojanowska

INFORMACJA TURYSTYCZNA O REGIONIE
www.pogorze.info, www.pst.tuchow.pl
www.narowerze.pl, www.pogorze.pl

Małopolski System Informacji Turystycznej w Tuchowie
ul. Chopina 10, 33-170 Tuchów
tel. 14 652 54 36

Publikacja opracowana na zlecenie Urzędu Miejskiego w Tuchowie
www.tuchow.pl